

УДК 82.09:398.2:140.8]-025.44

Фольклористична візія антиномії “свій – чужий” у контексті сучасних гуманітарних досліджень

Лілія ШУМА

Аспірант кафедри української фольклористики
імені академіка Філарета Колесси
Львівського національного університету імені Івана Франка
79000, м. Львів, вул. Університетська, 1
E-mail: liliyashuma@gmail.com

У статті проаналізовано фольклористичну візію антиномії “свій – чужий” у сучасних гуманітарних дослідженнях, головню, категорію “чужий” у фольклористичних студіях. Наголошено на міфологічній онтології антиномії як засадничій у процесі формування етнічних стереотипів і світогляду етносу. З’ясовано роль між-етнічного полілогу в контексті сьогодення, актуалізацію толерантного сприйняття “чужого” в житті сучасної людини та, наслідково, трансформацію дихотомії “свій – чужий” у триаду “свій – чужий – інший”. Це, по-суті, віддзеркалює світоглядні засади сучасної людини: “чужий” не має бути ворогом, а просто “іншим”, відмінним від “свого”. Такі зміни, переконує читача молода дослідниця, умотивовані викликами сьогодення, які передбачають толерантне сприйняття “чужого” задля взаємопізнання, взаєморозуміння та миру на землі. Фольклористична візія у цій науковій парадигмі відіграє чималу роль.

Ключові слова: традиційна культура, бінарна опозиція, антиномія, “свій – чужий – інший”, етнічний стереотип, міжетнічний полілог, толерантність.

Традиційна антиномія “свій – чужий” є архаїчним маркером, який диференціює культурні, релігійні, ментальні відмінності “свого” та “чужого” світів, позначаючи при цьому етнічну та національну самотність людини. Протиставлення “свого” “чужому” є одним із ключових компонентів міфологічного сприйняття світу. Дослідники етнічних стереотипів зауважують, що людина здавна поділяла світ на “свій” (освоєний, безпечний, зрозумілий, помічний) та “чужий” (непізнаний, небезпечний, незрозумілий, ворожий). Так само і своє оточення людина поділяє на “своїх” і “чужих”, і це існує як на підсвідомому, так і на свідомому рівні психіки. У сучасних наукових студіях опозиція “свій – чужий” посіла одне з чільних місць, привернувши увагу дослідників різних дисциплінарних напрямків. У складних соціокультурних контекстах сьогодення проблема мирного співіснування народів і водночас збереження ними своєї самотності набуває особливої актуальності.

Різноаспектне наукове трактування антиномії “свій – чужий” зумовлено міждисциплінарним характером проблематики. Опозицію “свій – чужий” досліджували представники різних гуманітарних напрямків: когнітивної лінгвістики, етнолінгвістики, фольклористики, діалектології, філософії, культурології, етнопсихології тощо. Зазначена тема була об’єктом уваги закордонних і українських науковців, зокрема, лінгвістів А. Матвєєвої [15], М. Петроченка [17], В. Кашкіна [14], І. Браги [5], Ю. Гарюнової [6]; філософа О. Довгополової [12]; культуролога

Є. Більченко [4]; психолога П. Белавіна [3]; етнологів і фольклористів О. Белової [2], І. Грищенко [7, 8, 9, 10, 11], О. Олійник [16], Ю. Сілецького [18], О. Стоколос-Ворончук [19]. Узагальнюючи зазначений науковий доробок, розглянемо інтерпретацію антиномії "свій - чужий" у працях згаданих учених. У цьому контексті з'ясуємо семантику антиномії "свій - чужий" та її трансформацію у триаду "свій - чужий - інший" у фольклористичних дослідженнях, що і є метою статті.

Дихотомія "свій - чужий" є предметом пильної уваги етнопсихологів. Кризь призму етнокультурної візії концепт "свій - чужий" визначається як основний принцип відокремлення свого та чужого етносу за культурним критерієм [3]. П. Белавін зазначає, що у філософії та культурології концепт "свій - чужий" визначено "у його найзагальнішому вигляді, що передбачає розмежування на категорії "ми-вони" та поділ на "своїх" і "чужих" [3]. У соціології категорія "свій - чужий" реалізується, головню, як "вияв внутрішньої диференціації суспільства, що описує взаємини між окремими соціальними групами" [3]. Психологи вважають, що опозицію "свій - чужий" варто використовувати для аналізу особливостей міжособистісного та міжгрупового сприймання [3]. Однак, лінгвісти стверджують, що опозиція "свій - чужий" передусім виявляється у мові. На їхню думку, власне за допомогою цього протиставлення формується національна картина світу, яка є важливим компонентом культури. М. Петроченко зазначає: "Опозиція "свій / чужий" є однією з базових опозицій, яка складає бінарну картину світу (близький / далекий, хороший / поганий тощо), і пролягає в основі донаукового погляду на світ. Особливість бінарної картини світу полягає в тому, що полюси опозицій, які співвідносяться між собою і об'єднуються в більш значущі протиставлення, такі як "хаос / порядок", "свій / чужий". Основа зіставлення полюсів опозицій розглядається як відповідність ідеальному уявленню про світобудову..." [17]. Дослідниця акцентує на знаковій природі опозиції "свій - чужий" та її людиноцентричному характері.

Варто наголосити, що з дихотомією "свій - чужий" тісно пов'язана проблема етнічних стереотипів і толерантності. Зазначимо, що саме у міжкультурній комунікації опозиція "свій - чужий" втілюється у формі соціальних стереотипів, підвидом яких є етнічні. Згадані стереотипи формують уявлення про "чужого" (або "чужих"), що зазвичай виявляє негативне ставлення до представників іншого світу, середовища, соціокультурної групи. Як слушно стверджує О. Белова, "кожна традиція створює портрет "чужинця", спираючись на "свою" систему уявлень і цінностей, а пріорі думаючи про "чужу" культуру та традиції. У зв'язку з цим пізнавальний компонент етнічних стереотипів може проявлятися у формуванні упереджень, забобонів, забобонів з переважанням негативної оцінки щодо "чужих..." [2]. Принагідно зауважимо, що негативна конотація стереотипу може бути зумовлена реакцією на образу: "Приниження власних сил викликає у людини цілком природну захисну реакцію у вигляді стереотипів, уявлень і забобонів, комплексів дискурсивних дій і т. п." [14]. Дослідник проблематики міжкультурної комунікації, учений-лінгвіст В. Кашкін вважає, що зрозуміти іншого доволі складно, бо "людина розуміє тільки те, що вже зуміла зрозуміти, таке пізнання легше, "комфортніше", ніж пізнання нового. Пізнаний, розчленований і позначений світ відтворюється в повсякденному дискурсі як "свій", "безпечний", комфортний, неагресивний. Стереотипи своєї і чужої культури заспокоюють, створюють і підтримують ефемерне відчуття безпеки" [14].

У сучасній гуманітаристиці багато уваги приділяється проблемам терпимості, розумінню "чужого" та "іншого". Слушними видаються міркування культуролога Є. Більченко стосовно актуальності діалогу вчених, стратегія якого спрямована на вироблення гуманного сприйняття "чужого": "Ідея діалогу виростає зі стану тривоги перед Чужим, страху перед ним і одночасно - із підсвідомого прагнення до реалізації гостинності, симпатії, дружби, любові, яка, завдяки своїй універсальності, здатна подолати архаїчні племінні кордони і поєднати розрізаних індивідів

у феномен “людства” [4, с. 55]. Дослідниця наголошує, що мисленнєвому процесу зіставлення “своїх” і “чужих” притаманна інтенція до толерантності, до екзистенційного спілкування [4, с. 55].

Оскільки категорія “толєрантність” визначає людські взаємини, доцільно наголосити, що сприятливим фактором для толєрантного пізнання “чужого” є полілог культур. На думку В. Кашкіна, спілкування представників різних мовних культур впливає на соціальні аспекти міжкультурної комунікації (викладання мов, переклад, міжнародну політику, дипломатію, бізнес), а “великий комунікативний досвід призводить лише до того, що називається англійським словом “awareness” (...), тобто до усвідомлення “інакшості” чужого, навіть до визнання його “права на існування”, але не до зникнення самих відмінностей мовних культур” [14]. Важливими також є міркування вченого стосовно ставлення до “чужого”: “Відмінності в розумінні маркерів “свого” і “чужого” залежать також від соціальної функції і передісторії конкретного індивіда. Наприклад, міжкультурні посередники більш толєрантні щодо негативних конотацій, найчастіше зовсім їх заперечують, у них виробляється усвідомлений метакомунікативний погляд. Таким чином, етнолінгвістичну компетенцію можна виховувати” [14]. З огляду на зазначене, особливої актуальності набувають такі дослідження з проблематики “іншого”, які дають змогу розширити парадигму “свій – чужий” додатковою семантикою.

Як уже йшлося, процес формування міжетнічного полілогу, що базується на опозиції “свій – чужий”, вивчають представники багатьох дисциплінарних галузей, поміж яких чимале значення має фольклористична візія. Зазначена проблематика була предметом уваги класиків української народознавчої школи – видатних українських етнографів і фольклористів П. Чубинського, М. Драгоманова, В. Гнатюка, Олени Пчілки, М. Сумцова, М. Костомарова, І. Франка, О. Шимченка, Г. Булашева, П. Іванова та інших. Цінними є наукові спостереження І. Грищенко, І. Павленко, І. Горбань, Л. Гуманенко, О. Стоколос-Ворончук, Ю. Сілецького, Є. Луня, М. Тернавського, С. П’ятаченка, О. Микитенко, А. Шабашова. У зарубіжній народознавчій науці варто відзначити вагомі здобутки вже згадуваної О. Белової, якій належать цінні спостереження щодо образу “чужого”, яким, на думку дослідниці, визначається етнокультурна традиція, що формується в народній свідомості та втілюється в жанрах і традиційного, і сучасного фольклору.

Вагомим внеском у дослідження антиномії “свій – чужий” є праці Є. Бартмінського, у яких проаналізовано ментально-мовні стереотипи “чужих” у польській культурі. Ґрунтовністю відзначаються й спостереження Аліни Цали про образ єврея в польській народній культурі, Ольги Тодорової – про євреїв в болгарській книжності та фольклорі. Болгарська фольклористка Росиця Градева дослідила уявлення про турків в болгарській середньовічній книжності та фольклорі, а словацька вчена Ева Крековичова – циган і євреїв у фольклорі словаків [2]. Навіть зазначених праць достатньо для того, щоби стверджувати про існування авторитетного наукового доробку з проблематики міжкультурних взаємин у фольклористичному ракурсі.

Як уже йшлося, сьогодні спостерігаємо цілком виправдану тенденцію дослідження етнічного “чужого” в контексті категорії толєрантності, що особливо акцентовано у студіях, присвячених проблематиці полілогу культур. Особливу роль у таких студіях відводять вивченню фольклору, який є віддзеркаленням народного досвіду й у якому зазвичай узагальнено стереотипне сприйняття представників інших етносів. Слушну думку з цього приводу висловила І. Грищенко, яка зазначила, що для дослідження міжетнічного полілогу в аспекті фольклористики домінуючим буде використання поняття “полілог” не лише як позначення комунікативного процесу, а й як процесу отримання, сприйняття іноетнічного фольклору та ретрансляцію уже з позицій власної культури [7, с. 135–136]. Учена наголошує на традиційно толєрантному сприйнятті українцями етнічної інакшості, відсутності прагнення

змінити етносусіда [11, с. 126]. Наведені міркування дослідниці є актуальними, адже прагнення пізнати “чужого”, “іншого”, при одночасній терпимості до “інакшості”, свідчить про чималий історичний та еволюційний шлях нації (етносу).

Трактування дихотомії “свій – чужий” у фольклористичних студіях зазвичай ілюструється аналізом етнічних стереотипів, на формування яких, як стверджує більшість фольклористів, безпосередній вплив має власне зазначена бінарна опозиція, яка різнопланово та різновекторно втілюється у народній свідомості. Увага фольклористів до “чужого” є закономірною: “образ “чужого” – це невід’ємна частина фольклорної картини світу будь-якого народу і формується як загальне знання стосовно релігії та побуту, обрядів і ритуалів, мови і вірувань етнічних сусідів. Уявлення про “чужу” віру і “чужий” народ знаходять відображення у фольклорних легендах і пов’язаних з ними повір’ях, в обрядовій практиці і формах повсякденного спілкування” [3]. О. Белова звертає увагу на те, що в традиційній народній культурі образ будь-якого етнічного чи конфесійного “чужого” може бути описаний за допомогою стандартної схеми, яка має, на її думку, ряд ключових позицій, за якими власне й пізнається “чужий” серед “своїх”: це зовнішність, запах, відсутність душі, надприродні властивості, поведінка, мова тощо [2, с. 71].

У фольклорі образ представника іноетнічної групи супроводжується переважно негативними конотаціями. “Чужого” сприймають як небезпечну істоту, що має зв’язок із потойбічним світом. Зазначимо, що таке сприйняття зазвичай не відображає правдивих відомостей про етнічного “чужого”. Як слушно стверджує О. Белова, “безумовно, у такому неоднозначному ставленні до “чужих” переважали не об’єктивні відомості про етнічних сусідів, а стереотипи, сформовані віковою міфологічною традицією і зверненні в “забобонну” перспективу. У народній культурі слов’ян виразно предствлений амбівалентний образ “чужого”, який поєднує негативні та позитивні ознаки” [3].

Емоційно маркований концепт “чужий” має здатність трансформуватися у нейтральний “інший” на позначення іноетнічного представника. У народній культурі існує певна ієрархія у ставленні до “чужого”: зокрема, певні “інородці” можуть виявитися менш “чужими”, ніж інші, на що також звернула увагу О. Белова. Дослідниця проаналізувала сприйняття єврейського та циганського етносів у слов’янських культурах й акцентувала на тому, що євреїв завжди сприймали як “чужих”, а циганів, хоч і етнічно “чужих”, але конфесійно “своїх” [1, с. 74]. Однак, саме “чужий” етнос приносить найбільше користі для злагодженого функціонування “своїх” системи, стверджує дослідниця та ілюструє тезу аналізом “обрядів переходу” – весіллям або обрядами на кшталт “полазника”: “Позитивна семантика фольклорного образу інородця/іновірця як джерела блага, здоров’я, родючості ґрунтується значною мірою на його “чужості”. Але, як видається, саме тому “чужі” виявляються більш задіяними в різних ритуальних і магічних діях, коли бути просто “іншим” вочевидь недостатньо” [1, с. 81]. Особливо актуальними при вивченні етностереотипів у фольклорі є зауваги дослідниці стосовно фольклорно-міфологічного трактування образу “чужого”, який “динамічно розвивається між двома полюсами – відторгненням і толерантністю, поєднуючи в собі на перший погляд суперечливі і несумісні характеристики. Але саме в цій полярності міститься унікальність всього комплексу уявлень про “чужих”, що відображає і етноконфесійну полеміку, і суспільне протистояння, і культурний взаємовплив, і “міфологію сусідства” [3]. До слова, подібні думки висловлює В. Кашкін, який зазначає, що “міфи про чужі мови та народи (міфологія семіотичного кордону) співвідносяться зі ступенем сформованості *толерантної свідомості* (курсив наш. – Л. Ш.) в цьому соціумі і з поведінковими стереотипами окремого користувача мови і носія культури” [14].

Толерантне сприйняття етнічного “чужого” видається вмотивованим й І. Грищенко. У своїх дослідженнях вона акцентує на актуальності тріади “свій – інший – чужий”.

Аналізуючи концепт етнічного “чужого” у фольклорних текстах, зафіксованих наприкінці XIX – початку XX ст., дослідниця наголошує на тому, що сьогодні “прагнення зрозуміти і сприйняти етнічного “чужого” може стати шляхом до посилення позицій етнічного “іншого” – нехай і не такого, як етнічно “свій”, але й не ворога” [9]. На її думку, “усвідомлення етнічної інакшості дозволяє змінити характер, зміст і сутність міжетнічних стосунків на глибинному фольклорному рівні” [8].

Отож, у дослідницькій парадигмі “свій – чужий” сьогодні чільне місце посідають народознавчі та фольклористичні студії. У цьому вбачаємо закономірність: усна словесність традиційно виконує функцію своєрідного захисного інструмента у збереженні етнічної свідомості будь-якого народу. У фольклорі різних народів умотивованими є і негативні конотації образу “чужого”. Однак це не можна ототожнювати з характеристикою народу в цілому, бо прості люди – творці фольклору – завжди прагнули жити мирно на своїй землі та мати дружні стосунки з сусідами. Різноступінчасті дослідження міжетнічного полілогу засвідчують, що протиставлення “свій – чужий” в сучасній гуманітарній науці усе частіше модифікується у тріаду “свій – чужий – інший”, і це віддзеркалює світоглядні засади сучасної людини: “чужий” не має бути ворогом, а просто “іншим”, відмінним від “свого”. Такі зміни вмотивовані викликами сьогодення, які передбачають толерантне сприйняття “чужого” задля взаємопізнання, взаєморозуміння та миру на землі. Фольклористична візія у цій науковій парадигмі відіграє значну роль.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белова О. В. “Другие” и “чужие”: представления об этнических соседях в славянской народной культуре / О. В. Белова // Признаковое пространство культуры. – Москва: “Индрик”, 2002. – С. 71–85.
2. Белова О. В. Межкультурный диалог в свете этнолингвистики: материалы из регионов Восточной Славии / О. В. Белова // Славяноведение. – 2002. – Вып. 6. – С. 87–93.
3. Белова О. В. Этнические стереотипы по данным языка и народной культуры славян: этнолингвистическое исследование [Электронный ресурс]: автореф. дисс. ... д-ра филол. наук: 10. 02. 03 / О. В. Белова; Российская академия наук. Институт славяноведения. – Москва, 2006. – Режим доступа: <http://www.disscat.com/content/etnicheskie-steriotipy-po-dannym-yazyka-i-narodnoy-kultury-slavyan-etnolingvisticheskoe-issl#ixzz2xuZc2oSz>. Дата доступа: 25.10.2015.
4. Бела́він С. Т. Соціально-психологічні проблеми формування образів “свій-чужий” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.isppr.org.ua/rodiu_14_s_18.htm. Дата доступу: 28.10.15.
5. Більченко Є. В. Чужий, Інший, Близній. Філософія діалогу як філософія Третього: [монографія] / Є. В. Більченко. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. – 388 с.
6. Брага І. І. Етностереотип як складник мовної свідомості (на прикладі жанру анекдоту) / І. І. Брага // Філологічні науки: зб. наук. праць. – Суми: СумДПУ, 2011. – С. 12–24.
7. Гарюнова Ю. О. Лінгвокультурне протиставлення образів “свого”, “іншого” та “чужого” в кінокритичному дискурсі: аксіологічний аспект / Ю. О. Гарюнова // Лінгвістика. – 2012. – Вып. 2 (26). – С. 170–177.
8. Грищенко І. Дослідження міжетнічного полілогу у народній прозі України: теоретичний аспект [Електронний ресурс] / І. Грищенко // Мова. Свідомість. Концепт: зб. наук. праць / відп. ред. О. Г. Хомчак. – Мелітополь: ТОВ “Видавничий будинок ММД”, 2012. – Вып. 2. – С. 135–136. – Режим доступу: <http://www.academia.edu/4190952>. Дата доступу: 20.10.2015.
9. Грищенко І. Жанр розмаїття фольклорної прози України про міжетнічний полілог / І. Грищенко // “Modern problems and ways of their solution in science, transport, production and education”, 2012. – SWorld-18-27 December, 2012. – [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.sworld.com.ua/index.php/uk/philosophy-and-philology-412/folklore-412/15220-412-1150>. Дата доступу: 24.10.2015.
10. Грищенко І. Концепт етнічного “чужого” в фольклорній прозі / І. Грищенко. – [Електронний ресурс] Режим доступу: http://socosphera.com/publication/conference/2013/202/koncept_etnicheskogo_chuzhogo_v_folklornoj_proze. Дата доступу: 24.10.2015.
11. Грищенко І. Проблема етнічної інакшості у сучасному фольклорі України / І. Грищенко. – [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.academia.edu/2079264/>. Дата доступу: 24.10.2015.
12. Грищенко І. Міжетнічний полілог у контексті наукових інтересів П. Чубинського [Електронний ресурс] / І. Грищенко // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – № 24 (235), Ч. I. – 2011. – С. 120–127. – Режим доступу: <http://www.academia.edu/2079186>. Дата доступу: 24.10.2015.

13. Довгоголова О. А. Другое, Чужое, Отторгаемое как элементы социального пространства : [монография] / О. А. Довгоголова. – Одесса : СПД Фридман, 2007. – 300 с.

14. Кашкин В. Б. Маркеры своего и чужого в межкультурном диалоге / В. Б. Кашкин // Взаимопонимание в диалоге культур: условия успешности : в 2 ч. Ч. 2. / [под общ. ред. Л. И. Гришаевой, М. К. Поповой]. – Воронеж : ВГУ, 2004. – 2004. – С. 49-62. – [Электронный ресурс] Режим доступа : <http://kachkine.narod.ru/Articles2006/2004KashkineGlavaNR.htm>. Дата доступа : 20.10.2015]

15. Матвеева А. А. Оценочная параметризация лингвокультурологической категории “свой-чужой” (на материале современного английского языка): дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / А. А. Матвеева. – Уфа, 2011. – [Электронный ресурс] Режим доступа : <http://www.disscat.com/content/otsenochnaya-parametrizatsiya-lingvokulturologicheskoi-kategorii-svoi-chuzhoi>. Дата доступа : 25.10.2015.

16. Олійник О. Г. Антиномія категорій “свій” / “чужий” у просторі української народної чарівної казки : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.07 / О. Г. Олійник; Львівський національний університет імені Івана Франка. – Львів : Б. в., 2007. – 19 с.

17. Петроченко М. Н. Семантический компонент “свой-чужой” в фольклорном и диалектном бытовом текстах : дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.01 / М. Н. Петроченко. – Томск, 2005. – [Электронный ресурс] Режим доступа : <http://www.disscat.com/content/semanticheskii-komponent-svoichuzhoi-v-folklorom-i-dialektnom-bytovom-tekstakh>. Дата доступа : 26.10.2015.

18. Сілецький Ю. Р. Етнічні гетеростереотипи в традиційному світогляді українців : автореф. дис. ... канд. істор. наук : 07.00.05 / Ю. Р. Сілецький; Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, Інститут народознавства НАН України. – Львів, 2009. – 13 с.

19. Стоколос-Ворончук О. О. Етнотипи та їх художні стереотипи в українському анекдоті (на матеріалі видань XIX століття) [Рукопис] : дис. ... канд. філол. наук : 10.01.07 / О. О. Стоколос-Ворончук. – Львів, 2005. – 192 с.

Folkloristic Vision of Antinomy “Mine-Their” in the Context of Modern Humanitarian Studies

Liliia SHUMA

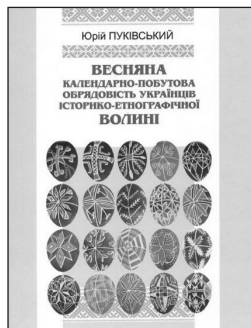
The article analyzes folkloristic vision of antinomy “mine - their” in the modern humanitarian studies, mainly, in the category of “their” in folkloristic studies. It is focused on the mythological ontology of antinomy as fundamental one in the formation of ethnic stereotypes and outlook of the people. The role of interethnic polylogue in the context of today is clarified, as well as actualization of tolerant perception of “their” in the life of modern human and, in effect, the transformation of the dichotomy “mine- their” in to the triad “mine – their – other”. Actually, this reflects worldview principles of the modern human being: “their” does not have to be an enemy, but merely “other”, different from “mine”. The young researcher convinces the reader that such changes are motivated by modern challenges that presuppose tolerant perception of “their” for the sake of mutual cognition, understanding and peace on Earth. Folklore vision in this scientific paradigm plays a very significant role.

Key words: traditional culture, binary opposition, antinomy, “mine-their”, “mine-their-other”, ethnic stereotypes, interethnic polylogue, tolerance.

Стаття надійшла до редколегії 30.11.2015

Прийнята до друку 13.12.2015

Нові книги

Пуківський Ю. Весняна календарно-побутова обрядовість українців історико-етнографічної Волині: монографія. – Львів, 2015. – 312 с.

У книзі досліджено одну з важливих ділянок народної культури українців історико-етнографічної Волині – весняну календарно-побутову обрядовість. Виокремлено структурні компоненти весняного циклу народного календаря, окреслено ареальні межі поширення культурно-побутових реалій. Визначено регіональні особливості та локальну специфіку весняної обрядовості українців Волині, простежено процес трансформації календарних свят весняного циклу впродовж XIX – початку ХХІ ст. З'ясовано сучасний стан побутування традиційних весняних звичаїв та обрядів у середовищі волинського селянства.